

גליון תתלח + ערש"ק פרשת מטות-מסעי

לקראת שבוע

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

זאת חוקת התורה – מהי?

תפקידו של "יושב אוהל"

"מקום שלבו חפץ"

"סוד מרע" – ע"י "עשה טוב"

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

לקראת שבת

הרי השכל עצמו מודה כי הגאווה הוא שטות, דבענינים הטבעים והגשמים הנה יש דברים וענינים של חכמה וטעם שכלי שהשכל מחייב אותם, ויש דברים וענינים של שטות והעדר הדעת שאין השכל מסכים עליהם כלל, הנה מדת הגאווה היא מהדברים והענינים של שטות וטפשות שהשכל אינו מסכים על זה.

הנה מלבד זאת דהמתגאה הוא שוטה וכמו שרואין במוחש דהאיש אשר מצ"ע הוא בעל מעלה שהוא בעל כשרון בחכמה וידיעה ובעל מדות טובות וגם בשארי מעלות ממעלת המדבר, הנה כאשר הוא לקוי ר"ל במדת הגסות הנה כל המעלות נעשים חסרונות, ונעשה כשוטה גמור לכל עניניו,

וכאמרם ז"ל (מגילה כ"ט א') האי מאן דיהיר בעל מום הוא, וקשה מאד לקבלו, וכאמרם ז"ל (ב"ב צ"ח א') האי מאן דיהיר אפילו על אינשי ביתי' לא מיקבלי (שמבזה אותו),

רודף אחר תאוות הכבוד והגסות

והוא בעצמו יודע זאת שהרי בחבירו רואה הוא (ולפעמים רואים עוד יותר מדאי, כי על חברו הנה דבר היותר קטן נדמה כהר ומדקדיקין בו, ועל עצמו הנה גם הדברים היותר חמורים הם כשערה מצד האהבה עצמית שמכסה על רוב פשעי עצמו, ומוצא למוד זכות על עצמו דהוא אינו דומה לחברו, ועל עצמו הוא מביט בעיני זכות ורואה כל המעלות גם אפילו שאינם במציאות אלא רק בדמיון, ובחברו הוא רואה להיפך, ורואה הוא) כי גסותו שהוא מתגאה שהוא שטות, ועל עצמו אינו רואה, והוא מפני התאוה ורתיחת הדמים מה שהוא מולהב ושקוע וטבוע ר"ל בהתאוה והחמדה דגסות וישות עד כי מעוור עיניו ואוטם אזניו, זה מעוור את עיניו וסותם אזניו שאינו רואה ואינו שומע בשטות עצמו ומתנהג כאחד הפתאים ממש ורודף אחר תאוות הכבוד והגסות, שבזה עצמו נראה שטותו, ושוכח על אלקות לגמרי שנעשה נפרד מאחדותו ויחודו ית'...

^(ספר המאמרים תרפ"ה עמ' שט-י)

פתח דבר

בעזהי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת **מטות - מסעי**, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את קונטרס '**לְקִרְאת שַׁבַּת'** (גליין תתלח), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש צוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת לְמודעי, ש**בדרך כלל לא הובאו הביאורים כאופן אמירתם, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם** [ובפרט, במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש לְהיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לַעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנוכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שכתא טבא מכון אור החסידות

תוכן ענינים

מקרא אני דודש.....**ב**

"רצועה מרדות" או "נתנה רשות"?

מהי הסיבה למלחמת עמלק בישראל ? / מאיפה למדנו שמיתת אהרן היא השמועה ששמעו כשבאו להלחם ? / ביאור הדבר שענין מלחמת עמלק לאחרי מיתת אהרן נכתב הן בפרשת חוקת והן בפרשתנו

^(ע"פ לקטי שיחות ח"ח עכ' 192 ואילך)

פנינים ... עיונים וביאורים קצרים**ה**.

"זאת חוקת התורה" – מהי?
(ע"פ לקטי שיחות ח"ח עכ' 182 ואילך)

סדר חכמתן של בנות צלפחד
(ע"פ לקטי שיחות ח"ח עכ' 206 ואילך)

יינה של תודה.....**ו**.

תפקידו של "יושב אוהל"

מדוע הסכים משה שבני גד ובני ראובן לא ייכנסו לארץ הקודש ? / לאיזו תכלית ברא הקב"ה את העולם ? / מפני מה רוב בני ישראל אינם לומדים תורה כל היום ? / ולמה בחרו האבות להיות דווקא רועי צאן ? / הדין ודברים של משה ובני גד ובני ראובן בדרך הפנימיות

^(ע"פ לקטי שיחות ח"ח עכ' 186 ואילך)

פנינים ... דרוש ואגדה**י**.

"סור מרע" – ע"י "עשה טוב"
(ע"פ ספר השיחות תשמ"ח ח"ב עכ' 553 ואילך)

מסעות בני ישראל בזמן הגלות
(ע"פ לקטי שיחות ח"ח עכ' 390 ואילך)

חידושי סוגיות**יא**.

בגדר טבילת כלים

יבאר יסוד מחודש בהגדרת חיוב טבילה - ע"פ מה שמצינו בדברי המפרשים שנקטו דהטבילה מכשירה את הכלי מאיסורו, ובוהו יבאר כמה מדיני הטבילה / עפ"ז יתרח התמיהה הידועה על המתירין למכור לנכרי כלים חמוצים בפסח מבלי לחייבם טבילה, וכן יתן מזור לעוד מקושיות המפרשים בכמה מילי

^(ע"פ לקטי שיחות ח"ח עכ' 363 ואילך)

תורת חיים**יד**.

"מקום שלבו חפץ"

דרכי החסידות.....**טו**

שטות תאוות הכבוד

המורד מורפס
לעלוי נשמת
הרה"ח ר' שלמה
בן ר' יעקב ע"ה
יאנ
נלביע ב"ז תשרי ה'תשפ"א
תנצ"ה

המורד מורפס
לעלוי נשמת
הרה"ח ר' שלמה
בן ר' יעקב ע"ה
יאנ
נלביע ב"ז תשרי ה'תשפ"א
תנצ"ה

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה' מ"ק אדמו"ר
מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקל"ה ה'תשנ"ג מ"ז"ע

"רצועה מרדות" או "נתנה רשות"?

מהי הסיבה למלחמת עמלק בישראל? / מאיפה למדנו שמיתת אהרן היא השמועה ששמעו כשבאו להלחם? / ביאור הדבר שענין מלחמת עמלק לאחר מיתת אהרן נכתב הן בפרשת חוקת והן בפרשתנו

א. בפרשתנו: "ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה' וימת שם . . . בחדש החמישי באחד לחדש. ואהרן בן שלש ועשרים ומאת שנה במתו בהר ההר. וישמע הכנעני מלך ערד והוא יושב בנגב בארץ כנען בבא בני ישראל" (לג, לח-מ). ופירש רש"י: "וישמע הכנעני - כאן למדך שמיתת אהרן היא השמועה, שנסתלקו ענני כבוד וכסבור שניתנה רשות להלחם בישראל, לפיכך חזר וכתבה".

והיינו, שתוכן הענין כתוב כבר בפרשת חוקת (כא, א): "וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב כי בא ישראל . . . וילחם בישראל". ושם מפרש רש"י, שהי' זה עמלק, שהוא "יושב הנגב"; ו"שינה את לשונו לדבר בלשון כנען", כלומר, שהוא הציג עצמו ככנעני. ורש"י כותב שם את מהות השמועה: "שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד . . . ועמלק מעולם רצועה מרדות לישראל, מזומן בכל עת לפורענות". וכאן "חזר וכתבה".

אך צריך ביאור, למה הוצרך כאן רש"י להוסיף ענין חדש, שלא כתב בפרשת חוקת - והיינו התיבות "כסבור שניתנה רשות להלחם בישראל"?

דהנה, בפרשת חוקת לא הזכיר רש"י כלל "סברא" זו - "שניתנה רשות להלחם בישראל" - ואדרבה: שם הדגיש ש"עמלק מעולם רצועה מרדות לישראל, מזומן בכל עת לפורענות", שמה שמשמע שעמלק אינו מחפש "סברות" מיוחדות כדי להלחם בישראל, אלא הוא "מזומן בכל עת לפורענות", בין אם "ניתנה רשות" ובין אם לא!

ב. ויש לומר, שאכן כוונת רש"י כאן שונה מכוונתו בפרשת חוקת.

כי הנה, את השמועה שהביאה לכך שאויב ישראל ירים ראש, אפשר לבאר בשני אופנים:

א) עיקר השמועה היא בזה שנסתלקו ענני כבוד, שזהו שינוי בהמציאות: עד עתה הקיפו ענני הכבוד את ישראל ושמרו עליהם מכל צד, באופן שלא הי' אפשר להילחם עמהם, ואילו עתה

שטות תאוות הכבוד

בענינים הטבעיים והנשמיים הנה יש דברים וענינים של חכמה וטעם שכלי שהשכל מחייב אותם, ויש דברים וענינים של שטות והערך הרעת שאין השכל מסכים עליהם כלל, הנה מדרת הנאווה היא מהדברים והענינים של שטות וטפשות שהשכל אינו מסכים על זה

מכסה ומסתיר על אור האמת

...אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, דהרוח שטות הוא מכסה ומסתיר על אור האמת, דהארת הנשמה שהוא ניצוץ האלקי הוא אור האמת והרוח שטות מכסה על הניצוץ האלקי שלא יאיר בגילוי, דכאשר ניצוץ האלקי מאיר בגילוי הרי אי אפשר בשום אופן שהאדם יעבור ח"ו על רצון העליון ורק כאשר הניצוץ הוא בהעלם וכיסוי אז הרי יכול להיות שח"ו יודח האדם ממעמדו ומצבו האמיתי, והוא ע"י הרוח שטות.

וכאשר אנו רואים דכאשר האדם מתאוה איזה תאוה הרי יעשה כמה שטותים נוראים עד אשר ישיג וימלא תאוות לבו ויתענג בזה,

השכל עצמו מודה כי הנאווה הוא שטות

וכמו על דרך בתאות הכבוד וההתנשאות שהוא גסות וישות, הנה כל מי שהוא בתאוה וחדמה זו, הנה לבד זאת שהוא שטות, דגסות עצמה היא שטות וכמאמר כל גיא שוטה, דמדת הגאווה היא שטות וטפשות, ובמה יתגאה האדם, דה"ה בעצמו יודע העדר וחלישות מציאותו שאינו כלום ממש, וכאשר הוא הולך בקומה זקופה ובהגבהת ראש אינו אלא שטות, דמי הוא זה ומה הוא אשר יגבי' ראשו ואינו אלא כי יעזז בהוותו, והיינו דבעצם היותו בעולם הנה בזה גופא הוא מתגאה.

מקום שלנו חפץ

טובת התלמיד וטובת ההורים

במענה למכתבו... ולתוכן הענין נענה שלא בתור ובמהיר דחוף - בו כתב אודות מקום המשך לימודו של בנו שי.

והנה בודאי לדכותי למותר להדגיש אשר כיון שישנו פסק דין תורתנו בזה, הרי אין מקום לספיקות, ומפורשת ההוראה, לעולם ילמוד אדם במקום שלנו חפץ, וגדולה הפלגת חז"ל בהוראה האמורה, עד שנפסק הדין להלכה למעשה, בשו"ע יו"ד הלכות כבוד אב ואם סוף סי' ר"ם, שאפילו אם האב מוחה בו, ואפילו אם המחאה מפני סכנת נפשות, בכ"ז ילמוד דוקא במקום שלנו חפץ. עיי"ש.

פשוט גם כן, שכיון שזוהי הוראת תורתנו תורת חיים, בודאי שזוהי הטובה, לא רק של התלמיד אלא גם של ההורים שלו, ופשוט ג"כ כיון שהמדובר בחפץ הלב, מובן ורואים במוחש, שאין שייך בזה לגזור על התלמיד הבן, שיחפץ במקום אחר, כי גזירה שייכת למעשה בפועל, אבל לא בנוגע לחפץ הלב והרגשו.

לדרוש מההורים יותר מאשר מהבן

והנה כל הנ"ל הוא, אפילו באם היתה השאלה לפני כמה זמן, אבל בנדון דידן שכבר נמצא הבן כמה חדשים... ורואים המצב בבית וכו' וכו' נראה במוחש, שטובת ובריאות ההורים וכן טובת ובריאות הבן הוא, שבהקדם יסע ללמוד בעיר אחרת, וע"פ פס"ד האמור בשו"ע, הרי צריך לנסוע למקום שלנו חפץ, ובפרט שכבר נסע למקומות אחרים... ולאחר כל זה לבו חפץ במקום מסוים.

והנה פשיטא ג"כ שלטובת כל המעוניינים בדבר, הוא שיעשה כל האמור בדרכי נועם, ומתוך קירוב הלבבות, שבכלל הרי גדול השלום וקירוב הלבבות, ובפרט [ב]בית כשלהם, המיוסד על התורה ומצותי אשר דרכי דרכי נועם וכל נתיבותי שלום.

ובכגון דא יש לדרוש מההורים יותר מאשר מהבן, שהרי הורים מבוגרים יותר, יש להם נסיון רב יותר בדרכי החיים והיחסים שבבית וכו' וכו'.

ועוד וגם זה עיקר, שהבן נמצא בתקופת הבגרות, זא. ש"ע טבע העצבים (ניערווען) שלו מתוחים יותר,

ולא כל אדם זוכה שהמוח יהי שליט על הלב, להשקיט העצבים לגמרי וכו' וככל שמבוגר האדם יותר, המוח שליט על הלב יותר.

פשוט שאין רצוני להפחיד ח"ו וכו' אבל מוכרחני להדגיש עוד הפעם, שבכל הזמנים ועאכ"כ בתקופתנו זו, צריך לשמור ולהזהר ביותר בכל שנוגע בעצבים (ניערווען) של הדור הצעיר, הבנים והבנות, בהתבונן ל"ע ול"ע בהנעשה בתוככי הנוער, בנוגע לבריאות בכלל, ובהקשור עם עצבים (ניערווען) בפרט, ולכן ההקדם בכל האמור, ישובח. ובהדגשה עזה"פ שזוהי הטובה של כל הפרטים ושל כל הצדדים, שהוא וכן זוגתו תחי' יעודדו את בנם שי' לנסיעתו למקום שלנו חפץ, ויעשו בזה כנ"ל בהקדם וכו', ובודאי לדכותיהו האריכות בהאמור אך למותר.

שינוי היחסים לאופן של קירוב

מובן שקראתי בשימת לב הדרושה, כתבו בנוגע לתכלית ולהסתדרות בחיים, ובהסיכויים לשנות ההנהגה וכו', אבל כאמור לעיל, הרי זה ענין שאינו תלוי כ"כ בשקו"ט שכלים, כ"א כהוראת חז"ל, בחפץ לב, נוסף על זה בנדון דידן, מתיחות העצבים (ניערווען), היחסים שהולכים ומחריפים וכו', שזה דורש לטובת זוגתו תחי' ולטובת בנם שי', שבהקדם ישתנו היחסים לאופן של קירוב ועד לנסיעתו ללמוד למקום שלנו חפץ.

מסיים במכתבו, שלדעתו הנה התערב בזה אדם שלישי, הנה לאחר בקשת סליחתו, איני יודע מה היתה סיבה הראשונה, אבל לאחר השיחה כמה פעמים עם בנו שי' ולאחרי השיחה עם כת"ר זוגתו תחי' כשביקרו כאן, המצב עתה הוא באופן המתואר לעיל, זא. שחל ע"ז פס"ד והוראת תורתנו תורת חיים במילואה, כי לעת עתה, אפילו בנו שי' לא יוכל לשנות חפץ לבו, באם ירצה אפילו באמת.

[בכתבי לעת עתה, כוונתי שנה ושנתיים עכ"פ].

ותקוית חזקה אשר כת"ר זוגתו תחי' יסאו לבם להכתוב לעיל בנוגע להוראת חז"ל בהאמור, ובמילא יבואו למסקנות האמורות.

בברכה לבשו"ט בכל האמור ובכבוד.

(אנחת קודש חב"ד ע"י י"ח)

לקראת שבת

ה

כאשר נסתלקו יש אפשרות להילחם עמהם. ולפי זה, זה שמת אהרן הוא רק גרם (שבגלל מיתתו נסתלקו ענני הכבוד).

(ב) עיקר השמועה היא עצם זה שמת אהרן - כי גם גויי הארץ ידעו שזכותו של אהרן היא המגינה על ישראל, ועתה כשנסתלק - נסתלקה זכותו. וזה שנסתלקו ענני כבוד מוסיף הדגשה בענין זה: עד כדי כך הסתלקה זכותו של אהרן, שאפילו ענני הכבוד שבאים בגינו כבר אינם. וזהו ההבדל בין שני המקומות בדברי רש"י:

בפרשת חוקת מפרש רש"י כאופן הראשון, שעמלק "מעולם רצועה מרדות לישראל מזומן בכל עת לפורענות", ומובן שאין הוא מחפש "סברות" מיוחדות כדי להלחם בישראל - אלא שכל זמן שהיו ישראל מוקפים בעננים לא יכול הי' להילחם עמהם, וכששמע שנסתלקו ענני הכבוד מיד ניצל את ההזדמנות ובא [נכשם שלפני כן כבר בא להילחם עם ישראל, אף שאהרן הי' בחיים - כיון שראה שיש יהודים "הנחשלים אחריו", "חסרי כח מחמת חטאם שהי' הענן פולטן" (סוף פרשת תצא ובפרש"י), ולכן מצא מקום להילחם עמהם];

אולם כאן מפרש רש"י כאופן השני, שבאמת השמועה היתה ענין מהותי - שגויי הארץ שמעו על כך שמת אהרן, ומזה הבינו שנסתלקה ההגנה על ישראל, ועד כדי כך שנתחדשה "סברא" בעולם - "שניתנה רשות להלחם בישראל". ולפי זה נמצא, שאף שבפועל הי' זה עמלק שבא להילחם בישראל, כי הוא הי' שם בקירבת מקום - הרי ב"מהותה" של השמועה, היתה לה השפעה גם על גוי אחר שאינו עמלק.

ג. בדרך זו, יש ליישב בפשטות קושיית המפרשים על דברי רש"י, שכתב: "כאן למדך שמיתת אהרן היא השמועה"; ולכאורה תמוה, הרי כבר בפרשת חוקת אומר רש"י שהשמועה היתה "שמע שמת אהרן"! ואם כן, איך הוא אומר "כאן למדך" - בשעה שהוא עצמו לימדנו זאת כבר בפרשת חוקת?!

אך לפי המבואר אתי שפיר:

אמנם כבר בפרשת חוקת למד רש"י שעמלק התעורר להילחם בישראל כתוצאה מהשמועה על מיתת אהרן, אך שם משמע שעיקר הענין הוא זה שנסתלקו ענני כבוד, שזה נתן אפשרות לעמלק להילחם בישראל - ומיתת אהרן אינה אלא גורם צדדי, הסיבה לסילוק ענני הכבוד;

ואילו כאן למדנו דבר חדש, שעיקר השמועה היתה מיתת אהרן עצמה, שהיא הביאה (לא רק לאפשרות מעשית להילחם בישראל מצד סילוק ענני הכבוד, אלא) ל"סברא" חדשה בעולם ש"ניתנה רשות להילחם בישראל".

ד. אלא שהא גופא קשיא, כיצד למד רש"י חידוש זה מתוך הכתוב כאן? איך מוכיח הכתוב כאן שמיתת אהרן הביאה לכך ש"כסבור ניתנה רשות להילחם בישראל" - בשונה מהכתוב בפרשת חוקת ששם משמע שהענין הוא רק בזה שנסתלקו בפועל ענני הכבוד?

ויש לומר, שרש"י דייק חידוש זה מתוך הבדלי הלשון בפסוקים:

בפרשת חוקת נאמר "וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב". מיד כשהפסוק מדבר על האויב

– “הכנעני מלך ערד” – הוא מפרש שהכוונה היא ל”יושב הנגב”, והיינו עמלק שעליו נאמר “עמלק יושב בארץ הנגב” (שלה יג, כט). וכיון שבמעמלק דוקא עסקינן, הרי אין הכרח לחדש שהוא בא בגלל מצב מיוחד וחדש שהביאה מיתת אהרן עצמה, כי עמלק הרי תמיד מחפש הזדמנות להילחם בישראל, ומובן שעצם סילוק ענני הכבוד בפועל הי’ מספיק בשביל להביא אותו להילחם.

אולם כאן נאמר “וישמע הכנעני מלך ערד, והוא יושב בנגב”, הרי שהאויב עצמו מוגדר כ”כנעני מלך ערד” בלבד, והמלים “והוא יושב בנגב” הן רק סיפור המעשה, שבפועל הוא שכן בנגב (ומכאן שהי’ זה עמלק). מכאן למד רש”י, שה”שמועה” היתה “שמועה” כזאת שהשפיעה לא רק על עמלק, אלא גם על “הכנעני” סתם. ואמנם, בפועל הי’ זה עמלק שבא להילחם, אבל השמועה על מות אהרן הביאה למצב חדש ומיוחד של “כסבור שניתנה רשות להילחם בישראל” – מצב שמשפיע גם על אויבים כמו “הכנעני” סתם, ולא רק על עמלק הממתין כל הזמן להזדמנות.

[ולפי הבדל זה בלשונות הכתובים יש לפרש גם את ההבדל בתרגום יונתן בן עוזיאל, שבפרשת חוקת פירש שעמלק לבדו נלחם בדמות כנעני ואילו כאן הוסיף וחדש שגם הכנעני עצמו התחבר אל עמלק – וכמו שהקשה ב”פירוש יונתן” כאן; ולפי האמור אתי שפיר, דוק ותשכח].

ה. אמנם עדיין צריך ביאור:

כיון שבפועל הי’ זה עמלק, הרי מובן שזה שהוא נלחם בישראל בא כתוצאה מהיותו “רצועה מרדות לישראל, מזומן בכל עת לפורענות”, ולא הוצרך להגיע לזה ש”כסבור ניתנה רשות להילחם בישראל”;

אם כן, לשם מה צריך הכתוב כאן (אליבא דרש”י) להוסיף ולהדגיש ענין של “אילו יצויר” בלבד – שאפילו אם לא הי’ זה עמלק אלא “כנעני” סתם, הי’ מתעורר להילחם בגלל שנתחדש מצב של “כסבור ניתנה רשות להילחם בישראל”? למאי נפקא מינה חידוש “רעיוני” זה?

והביאור בזה, שכוונת הכתוב היא להגדיל בחשיבות המאורע של מיתת אהרן – דבר המורה כמובן על גדולת אהרן – שהיא הביאה לכזו ירידה גדולה, שגם אויבים סתם כמו “הכנעני”, ולא רק עמלק המיוחד, שמעו והתעוררו להילחם בישראל [אף שבפועל הי’ זה עמלק שנלחם, כיון שהוא הי’ בקירבת מקום].

ולכן מפרש זאת הכתוב דוקא כאן ולא בפרשת חוקת – כי כאן הוא המקום שבו התורה מאריכה בסיפור של מיתת אהרן, בכמה וכמה פרטים שלא נכתבו בפרשת חוקת [א] “על פי ה’ – שמת בנשיקה” (ב); זמן ההסתלקות – “בחדש החמישי באחד לחדש” (ג); שנות חייו – “ואהרן בן שלש ועשרים ומאת שנה”], ולכן כאן הוא המקום גם להוסיף פרט זה שמיתת אהרן הביאה לכך ש”כסבור ניתנה רשות להילחם בישראל”, שהוא המוסיף ומגדיל את חשיבות המאורע.

פל”ד), וכן הא דאזלינן בתר רובא (חולין יא. וש”ג), ואפילו ר”מ לא חייש למיעוטא דמיעוטא (יבמות קט: וש”ג), וכ”ה רוב ענין החזקות ועוד. ואכ”מ); וכיון שהמכירה היא באופן שאין לגוי האפשרות להשתמש בכלים, לפיכך אין הם צריכים טבילה “להכשירן מן האיסור” (והנוב”י והחת”ס שמצריכים להטביל הכלים שנמכרו להנכרי עם החמץ, ס”ל דכיון שסו”ס ביכולת הנכרי להשתמש בכלים וע”פ תורה אסור למנעו מזה – ה”ז אפשרויות דבליעת איסור אף שאינו שכיח כלל).

לכאורה יש להקשות היאך הותרו להם מאכלי ותבשילי חלב, ודוחק לומר שאכלו רק “חמאה וחלב” ולא תבשילין (וגם את”ל כן, היה צריך להיות איזה רמז לזה באופן המנהג דידן), דהנה בשלמא לענין הגעלת הכלים עבור תבשילי החלב (ממה שנאסרו לפני”ז מהעדר ההמנעות לבשל בהם בשר או תערובת בשר בחלב), אפ”ל דבצאתם ממצרים ובידעם אשר “בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה” (שמות ג, יב. וראה ר”ן סוף פסחים בשם “הגדה”) נזהרו באיסור בשר בחלב (עיי’ מדרש החפץ וירא יא, ח. ס’ הפרדס לרש”י הל’ בב”ח ד”ה כחל) ולא נאסרו כליהם [אי נמי יש כלים שמחמת צורתם אין משתמשים בהם אלא לחלב], אבל סו”ס היו צריכים להטביל כליהם משנכנסו לכלל קדושת ישראל (עיי’ כריתות ט. דמ”ת הוי כמו גירות, וראה בס’ חדרי דיעה שהביא דרכ”ת ביו”ד סי’ קכ סק”ד שנשאר בצ”ע גבי טבילת כלים בגר המתגיר), והרי לא אשכחן בשום דוכתא דטבילו כליהם, ובפרט דפלוגתא היא אי שרי לטבול כלים בשבת (עיי’ אור”ח סי’ שכג ס”ז), ואכ”מ.

סעודה כו’ פי’ ומשום דסופן להשתמש באיסור ויצאו לקדושה הצריכם הכתוב טבילה אף בחדשים כו””, ומשמע דהטומאה היא לא מצד עצם המצאות הכלי ברשות העכו”ם כ”א מצד שראוי לבליעת איסור (ועד שבסופו ודאי שיבלע איסור), ולהכי חיוב טבילה הוא רק בכלי סעודה. וכן מוכח במאירי בסוגיין דנקט שהטבילה היא “על שיוצאין מטומאת גיעול לקדושת מאכלות”. ועיי”ש, שלכן טבילה צ”ל “אחר שהוכשרו [בהגעלה], שאם אתה מטבילין עד שלא הוכשרו האיך הם נכנסים לקדושה ועדיין אינן ראויין לה נמצא הכלי טובל ושרץ בידו”. והן הן הדברים. וי”ל דהמה יפרשו כן גם דעת הירושלמי שכתב דהטעם הוא משום כניסה לקדושת ישראל. ועיי’ ברשב”א (תורת הבית בית ד ריש שער ד) שלמד דין הקדמת הגעלה לטבילה מהא ד”מפרש בירושלמי שצריך להטביל לפי שיצאו כו”” (ועד”ז מוכח בריטב”א שם לפני”ז ד”ה תנא וכולם. ודלא כבט”ז יו”ד ר”ס קכא, ועיי’ בסוגיין בתוד”ה מגעילין). ועפ”ז נמצא דאין פלוגתא בדבר בין הירושלמי והבבלי, והא דטובל “כלי סעודה” דוקא אינו גזירת הכתוב כי אם מפני שראויין לבליעת איסור.

וע”פ יסוד זה בגדר הטבילה מיושב שפיר הדין במכירת חמץ. כי אע”פ שמוכרים את החמץ והכלים החמוצים לנכרי, ומוסרים לו אפילו את המפתחות של החדרים שהחמץ והכלים נמצאים בהם (שו”ע אדה”ז סתמ”ח סי”ג), מ”מ המכירה היא באופן שידוע מלכתחילה שמיד לאחר הפסח יחזרו לרשות ישראל, ואין זה שכיח כלל שהנכרי ישתמש בפועל בחמץ ובכלים הנמכרים (וי”ל דהוא ע”ד (אף שאינו דומה לגמרי ל) הכלל דהתורה על הרוב תדבר (מו”נ ח”ג

גם דיני הגעלה, כי ההזאה אינה מכשירה את הכלי, כי אם מטהרתו מטומאה בלבד.

סדר חכמתן של בנות צלפחד

ותחיינה מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונעה בנות

צלפחד לבני דדיון לנשים

מחלה תרצה ונע – כאן מנאן לפי גרולתן זו מזו בשנים, ונישאו כסדר תולדותן, ובכל המקרא מנאן לפי חכמתן, וכנוד ששקולות זו בזו. (לז, יא. רש"י)

כד דייקת, לכאורה דברי רש"י סתרי אהדדי, דממ"ש "בכל המקרא מנאן לפי חכמתן" משמע שלא היו שוות בחכמה, ואילו תיכף לאח"כ כותב "ומגיד ששקולות זו כזו".

והנראה בזה:

בחכמה ישנם ב' סוגים: א. עיקר החכמה, הבאה ע"י לימוד ויגיעה; ב. חכמה הנקנית ע"י ריבוי שנים, כמ"ש "ימים ידברו ורוב שנים יודיעו חכמה".

ולפ"ז יש לפרש דברי רש"י "ששקולות זו כזו", שאין כוונתו שכל בנות צלפחד שקולות זו כזו, אלא כוונתו רק לאלו שנשתנה סדרן, היינו תרצה (שנמנית אחרונה בכל המקרא, וכאן נמנית שני) ונועה (שנמנית שני בכל המקרא, וכאן נמנית אחרונה).

והיינו, שאף שנועה היתה השני' בבנות צלפחד "לפי חכמתן" (סוג הא' שבחכמה), מ"מ, מכיון שהיתה הצעירה שבהן, חסרה לה המעלה ד"רוב שנים יודיעו חכמה" (סוג הב' שבחכמה), ובזאת היתה לתרצה (שהיתה השני' בסדר התולדה ואחרונה "לפי חכמתן") מעלה עליו. ובצירוף ב' סוגי החכמה, חכמתה של תרצה מצד ריבוי השנים וחכמתה של נועה מצד היגיעה, הרי בסך הכל "שקולות זו כנגד זו".

"זאת חוקת התורה" – מהי?

ויאמר אלעזר הכהן ג' זאת חוקת התורה אשר צוה ה' את משה ג' כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש

ויאמר אלעזר – לפי שבא משה לכלל כעס בא לכלל טעות, שנתעלמו ממנו הלכות גיעולי עכו"ם (לא, כא–כז. רש"י)

לכאורה צריך ביאור מה שנקט רש"י לשון "טעות" על זה שנתעלמו ממשוה הל' הגעלה, שהרי לשון טעות מורה על ידיעה שאינה נכונה, ואילו על העלם דבר שייך לשון "שכחה" וכיו"ב.

עוד יש להקשות על לשון הכתוב "זאת חוקת התורה", דלפום ריהטא הכוונה להל' הגעלה הבאים לאח"כ. ולכאורה קשה, הרי "חוקה" פירושה דבר שאינו מובן בשכל, כמו שהאריך רש"י בפירושו בתחילת פ' חוקת, ולכאורה אין לשון זה מתאים להלכות הגעלה, הניתנות להבנה בשכל.

ויש לומר שקושיא אחת מתורצת בחברתה:

דברי אלעזר "זאת חוקת התורה" אינם מתייחסים לדיני הגעלה שלאחריהם, אלא לדיני הזאת שלישי ושביעי שאמר משה לישראל קודם לכן (שהיא היא "חוקת התורה" – פרשת פרה אדומה).

והיינו, שמשוה אמר לישראל הל' הזאה בלבד, כיון ש"נתעלמו ממנו הלכות גיעולי נכרים", וסבר שהכלים אינם צריכים הגעלה, כי ההזאה בלבד די' לא רק כדי לטהר את הכלי מטומאה אלא גם כדי להכשירו מהאיסור שנבלע בו. ונמצא שאין זה העלם דבר גרידא, אלא טעות ממש.

וזהו שאמר אלעזר "זאת חוקת התורה", היינו שבדיני ההזאה (שהם "חוקת התורה") שאמר משה, יש לתקן את הטעות, ולהוסיף

האיסור הבלוע בכלי מקרי "טהרה מן האיסור", משא"כ "הכשרה" הוא כמו לשון הכנה (ע"ד "הכשר מצוה"), פי' דע"ז הכלי נעשה מוכן ומוכשר להשתמש בו.

ומעתה י"ל דאין כוונת רש"י שפעולת הטבילה היא להוציא מציאות איסור שכבר ישנה בהכלי – כי זה נעשה ע"י ההגעלה (אי נמי מלכתחילה אין בכלי כל איסור, דכלי חדש הוא, ופטור מהגעלה), אלא גדר הטבילה שחידשה והצריכה התורה הוא פעולה העושה את הכלי מוכשר להשתמשות ישראל, שהיא סוג השתמשות המושללת מאיסור, מהאפשרות והעלוליות לאיסור. רוצה לומר, דכשהכלי הוא ברשות נכרי הרי אפילו כשלא השתמש בו באיסור בפועל, מ"מ ישנה האפשרות שיעשה כן (וע"י סוכה יא. בפסול דדבר המסוגל לקבל טומאה, ואכ"מ. וע"ע בפרש"י פרשתנו להלן לא, יז). וקבעה תורה דכשעובר הכלי לרשות ישראל, להשתמשות שבה אין אפילו האפשרות של שימוש בדבר איסור (ואטו ברשיעי עסקין, ע"י יומא ו.), צריכים הכלים טבילה "להכשירן מן האיסור". ושוב מבואר שפיר דגם כלים חדשים (או אלו שתשמישן בצונן ולא בלעו) בעי טבילה להוציאן מהמצב שהיו ברשות נכרי ו"ראויים" לאיסור.

ועפ"ז יש להמתיק גם סברת הגאון מרגצוב (צפע"ג הל' מאכלות אסורות שם ה"ג) דרק אם העכו"ם עשה הכלי עבורו לסעודה חייב טבילה מן הדין אבל אם עשאן לסחורה י"ל דאין עליהם שם כלי סעודה כלל כו'. ולפהנ"ל החילוק עולה יפה, כי הטבילה היא מחמת שעד עתה עמדו להשתמשות של איסור.

וע"י' בחי' הריטב"א ע"ז בסוגיין "כלי

והנה, בפשטות הטעם לטבילת כלים אינו מחמת האיסור הבלוע בכלי – שהרי גם כלים חדשים של נכרים צריכים טבילה (ע"ז שם), אלא כדאיתא בירושלמי סוף ע"ז "לפי שיצאו מטומאת הנכרי ונכנסו לקדושת ישראל". אמנם, רש"י על המקרא בהביאו דין טבילת הכלים (ע"ה פ"א במי נדה יתחטא" בפרשת גיעולי כלי מדין) כתב: "לפי פשוטו חטוי זה לטהרו מטומאת מת, אמר להם, צריכים הכלים גיעול לטהרם מן האיסור וחטוי לטהרן מן הטומאה. ורבותינו דרשו (ע"ז שם) מכאן שאף להכשירן מן האיסור הטעין טבילה כו'". ומשמע דלדידה כוונת הגמ' היא דטבילת כלים שייכא לאיסור שיש בכלים [וע"י' נמי ברמב"ם הל' מאכא"ס פי"ז סה"ה "הוסיף לו טהרה אחר עבירתו באש להתירו מגיעולי עכו"ם". ובלח"מ שם רצה לפרש דתיבות אלו קאי על "עבירתו באש", אבל ראה מש"כ הרמב"ם בפיה"מ סוף ע"ז "וכשיטבלו כו' הם טהורים לענין האסור והמותר ג"כ מוסף על ענין טומאה וטהרה"]. והיא מילתא דתמיהה, דלפ"ז אמאי מבואר בסוגיין דבעינן לטבול כלים חדשים שלא בלעו איסור (וע"י' גם בפרש"י גופיה בסיום הפסוק הנ"ל "וכל אשר לא יבוא באש – כל דבר שאין תשמישו ע"י האור . . ולא בלעו איסור. תעבירו במים – מטבילו ודיו כו'").

והנה בתחילה, גבי הגעלת הכלים כתב רש"י שפעולתה היא "לטהרם מן האיסור" (וזהו פי' "חטוי" אשר "לפי פשוטו" – "לטהרן מן הטומאה"), משא"כ בטבילה כתב "להכשירן מן האיסור". וי"ל שבמה שדייק ושינה בלשונו רמז חילוק יסודי, כי גדר "טהרה" שייך רק בדבר שיש בו טומאה או איסור (וע"י' ריש ברכות ואכ"מ), ולהכי ההגעלה המוציאה את מציאות

תפקידו של "יושב אוהל"

מדוע הסכים משה שבני גד ובני ראובן לא ייכנסו לארץ הקודש? / לאיזו תכלית ברא הקב"ה את העולם? / מפני מה רוב בני ישראל אינם לומדים תורה כל היום? / ולמה בחרו האבות להיות דווקא רועי צאן? / הדין ודברים של משה ובני גד ובני ראובן בדרך הפנימיות

כאשר בקשו בני גד ובני ראובן (פרשתנו לב, א ואילך) להישאר בעבר הירדן ולנחול שם חלקם, לא הי' משה מרוצה מכך, ואף גער בהם שהצעתם נובעת ממחשבת אבותיהם המרגלים אשר מאסו מלהיכנס לארץ, ורצו להישאר במדבר, ואף הם כאבותיהם "תרבות אנשים חטאים" (שם יד), המבקשים להניא לב העם מלעלות לארץ המובטחת.

אמנם, בסופו של דבר הסכים משה לבקשתם, וכפל תנאו אשר ייחלצו חושים וילחמו לפני העם הנוחל את הארץ.

ויש לתמוה:

כל הדין ודברים שבין משה לבני גד ובני ראובן, מתייחס רק לכך שלא יניאו לב שאר העם מלעלות לארץ, ושלא ישאירו לבד במלחמתם, ומשכיר משה שלא יפריעו ויחלישו שאר העם מלעלות לארץ, והבטיחו אשר "נחלץ חושים לפני בני ישראל" (שם יז) במלחמה, נענה לבקשתם.

ולכאורה, איך יתכן שמשה לא התייחס לעצם העניין שבני גד ובני ראובן עצמם לא ינחלו בארץ, והייתכן אשר הרועה הנאמן והמסור, הדואג לכל יחיד ופרט שבצאן מרעיתו, יסכים ששני שבטים שלמים מישראל, לא ינחלו נחלה בארץ ויישארו מעבר לירדן?

המרגלים פחדו להתגשם בארץ

ותחילה יש לתמוה על עצם מחשבת המרגלים, שהלא היו אנשי מעלה ונשיאי ישראל, ואיך יתכן שנפלו בחטא חמור כזה של מרידה בהשי"ת?

בגדר טבילת כלים

יבאר יסוד מחודש בהגדרת חיוב טבילה – ע"פ מה שמצינו בדברי המפרשים שנקטו דהטבילה מכשירה את הכלי מאיסורו, וכזה יבאר כמה מדיני הטבילה / עפ"י יתרון התמיהה הדיועה על המתירין למכור לנכרי כלים חמוצים בפסח מבלי לחייבם טבילה, וכן יתן מזור לעור מקושיות המפרשים בכמה מילי

(וכידוע דעת כמה אחרונים דהמכירה הערמה היא אלא שמועילה באיסור חמץ (נסמנו בשד"ח שם אות טו)). ומעתה כיון ששי' אדה"ז בשולחנו אינה כן (ראה בהל' מכירת חמץ שלו בתחילתו דחמץ הנמכר אינו בכלל ביטול כו', וכן הסיק בשיטתו בשו"ת צ"צ או"ח סי' מח) צ"ע וחיפוש הטעם לזה שאין טובלים הכלים אף דהוי מכירה גמורה.

ובשער הכולל תי', דלשי' אדה"ז כלי סעודה (שרק בהן יש חיוב טבילת כלים – ע"ז עה:): אינן בכלל המכירה, כיון שנוסח השטר הוא "כלים מחומצים" שיש עליהם חמץ בעין", והרי חייב אדם לשפשף כל כליו (שאינו מכשירן) מחמץ בעין (שו"ע אדה"ז ר"ס תנא). איברא דאין תירוצ זה מובן, כי הא דצריך לשפשף קאי על כל הכלים, ומעתה צ"ע לדבריו איזה כלים הם אלו הנכללים בשטר, ועל כרחין דהשטר בא להוציא מרשות הישראל כלים שמשום איזו סיבה לא שפשף, והדרא קושיין לדוכתה.

לענין החיוב שנתבאר בפרשתנו לטבול כלי הנלקח מן הנכרי (כדלהלן), ידוע מ"ש הנוב"י (בשו"ת שיבת ציון סי"א) והחת"ס (שו"ת או"ח סי' קט), דבמכירת חמץ לנכרי קודם הפסח לא ימכור כלים חמוצים, כיון שהמוכרם יצטרך להטבילם כשחוזר וקונה מהנכרי לאחר הפסח. אמנם, בנוסח שטר המכירה שבשו"ע אדה"ז הכניס בזה הלשון: "וכן כלים מחומצים שיש עליהם חמץ בעין", ואעפ"כ לא מצינו באיזהו מקומן שיפסוק דצריך לטבול הכלים אחר הפסח, ומעשה רב מכמה גדולים שאין טובלין אותם.

והנה בשד"ח (שד"ח אס"ד מערכת חו"מ ט, כז) כתב דא"צ להטביל "כיון שדעת הקונה והמוכר שלא יתקיים המקח הזה לעולם ולא נקרא שם בעלים הנכרי על הכלים הללו כו'". וכבר האריך בשו"ת יד יצחק (ח"ב סי' קסא) לדחות תירוצ זה, והסיק דטעם זה מועיל רק למ"ד דמכירת חמץ הוי הערמה

המכור מודפס
לעילוי נשמת
הרב שמעון ב"ר מנחם
שמואל חור הלוי ע"ה
רייזשיק
נפטר כ' כסלו ה'תשפ"ב
התעלה

המכור מודפס
לעילוי נשמת
הרה"ח ר' יהודה לייב ב"ר
מרדכי אברהם ישעי'
ע"ה נזטר
מכור ב"ק אדמו"ר ז"ע
נלב"ע י"ד ניסן ה'תשפ"ב
התעלה

מסעות בני ישראל בזמן הגלות

אלה מסעי בני ישראל

רבי תנחומא דרש בו דרשה אחרת: משל למלך שהיה בנו חולה, והוליכו למקום רחוק לרפואתו, כיון שהיו חורין התחיל אביו מונה כל המסעות, ואמר לו, כאן ישננו, כאן הוקרנו, כאן חששת את ראשך. כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: מנה לך כל המקומות היכן הכעיסני, לכך נאמר אלה מסעי בני ישראל. (ל, א בפרש"י ומדרש תנחומא פרשתנו ג)

לכאורה המשל אינו מתאים לגמרי לנמשל, דבמשל האב מנה לבנו את כל המסעות "כיון שהיו חורין", ואילו בנמשל לא חזרו ישראל על מסעותיהם.

וי"ל הביאור בזה ע"פ פנימיות הענינים:

מ"ב מסעותיהם של בני ישראל במדבר רומזים לעבודתם של בני ישראל בזמן הגלות ב"מדבר העמים", שלצורך עבודה זו ירדה הנשמה "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא", ממקומה תחת כסא הכבוד לעולם הגשמי, ול"מדבר העמים", מקום של העלם והסתר.

והנה, ירידה זו של הנשמה היא "ירידה צורך עלי", כי על ידי הירידה מתעלית הנשמה גבוה מעל גבוה, עד לדרגה נעלית שלא בערך למדריגתה לפני ירידתה למטה. וזהו הרמז במשל למלך שהולך את בנו "למקום רחוק לרפואתו", היינו שמלך מלכי המלכים הקב"ה מוליך את "בנו", הנשמה הקדושה "למקום רחוק", ל"בירא עמיקתא", כדי "לרפאותו" - כדי שעי"ז תתעלה הנשמה לדרגה נעלית יותר לאין קץ.

אמנם, עלי"ז של הנשמה אינה מורגשת בעת הירידה גופא, כי אז נרגש בה רק הגלות וההסתר ב"מדבר העמים", מצב שהוא בבחינת "הכעיסוני"; ורק אחרי סיום העבודה, כאשר הירידה מביאה לעלי גדולה - או אז מבינה הנשמה את תכלית ומטרת ירידתה, אשר כל הריחוק והירידה - צורך עלי"הם. וכמ"ש "אודך ה' כי אנפת בי", היינו שלעתיד לבוא יודו בני"ל לקב"ה על הגלות, כי אז יתגלה שהגלות היא בבחינת "צורך עלי".

וזהו הרמז בלשון המשל "כיון שהיו חורין התחיל אביו מונה כל המסעות", היינו שבעת החזרה, שהיא העלי שלאחר הירידה, יראה

הקב"ה לישראל שכל המסעות במדבר, "המקומות היכן הכעיסוני", היו בבחינת "ירידה צורך עלי", ויתגלה שגם ההסתר גופא הוא חסדי ה'.

ומוסיף רש"י ורומז שדרשה זו דרש "רבי תנחומא", היינו שידיעה זו - שירידת בני ישראל במדבר העמים היא צורך עלי, והדבר יתגלה להם בסיום העבודה - היא בבחינת נחמה ותנחומין לנשמה בעבודתה בזמן הגלות.

"סור מרע" - ע"י "עשה טוב"

איש כי ידור נדר לה' (ל, ב)

כאשר אדם אוסר דבר על עצמו בנדר, הנה הדבר הנדור נאסר עליו מצד שחלה עליו קדושת קרבן לגביו, וכלשון הרגיל בנדרים "קונם בשר זה עלי", ש"קונם" הוא לשון קרבן, כלשון הגמ' "קונמות קדושת הגוף נינהו" (כתובות נט, רע"ב). וכן הוא גם בשאר לשונות של נדר (ראה שו"ע יו"ד סר"ד ס"א. משנה למלך ריש הל' נדרים, ועוד).

ויש ללמוד מזה בעבודת האדם לקונו:

אמרו חז"ל "נדרים סייג לפרישות" (אבות פ"ג מ"ג). ומבואר בזה (ראה לקו"ש ח"ד עמ' 1076. ועוד), שכאשר אדם לא הגיע עדיין לדרגה נעלית בעבודת ה', עליו לפרוש גם מדברים המותרים, כי מצד פחיתות ערכו עלולים הם לגרום לו ירידה בעבודת ה'.

ומכל מקום, גם פרישות זו מדברים האסורים היא מדין קדושת קרבן: הדרך הנכונה לפרוש מדברים הגשמיים אינה על ידי התבוננות בשפלות הדבר הגשמי, שעלול להורידו למטה ר"ל, אלא אדרבה - ע"י שמחיל על הדבר קדושת קרבן ומגלה את קדושתו הפנימית, שכמו שהעולה והקרבן הם קודש כן הדבר הנדור "שרשו גבוה מאוד", ולכן פורש ממנו (לקו"ת פרשתנו פב, ב. פג, ב-ג).

והיינו, שגם העבודה ד"סור מרע" אינה על ידי התבוננות בפחיתות ושפלות הרע, אלא על ידי הוספה ב"עשה טוב", שע"י "מעט אור דוחה הרבה מן החושך" ו"ממילא יפול הרע" (לקו"ת שו"ש מח, ג).

לקראת שבת

ט

ונתבאר בזה (ראה לקו"ת תורה ר"פ שלח), שכאשר היו בני ישראל במדבר, ה' מאכלם לחם מן השמים ומים מבארה של מרים, ובגדיהם גדלו עמהם, והיו עוסקים כל היום אך ורק בלימוד התורה ובהתעלות רוחנית. ונתייראו המרגלים, שכאשר ייכנסו לארץ יפלו ממדרגתם הרוחנית שהיו בה במדבר, שהרי הרבה מזמנם יצטרכו ליתן בעסקי הפרנסה וצרכי הגוף.

אך טעות העלו בידם:

אמרו רז"ל (תנחומא נשא טז. תניא פל"י), "נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים", והיינו שהקב"ה ברא את העולם התחתון, השפל והחומרי, כדי שבני ישראל יעבדו עבודתם בזיכוכ והעלאת הגשמיות והגוף, עד שיהי' העולם קדוש ומזוכך, וראוי להיות דירה ומשכן לו ית'.

ונמצא שאם עובד האדם עבודתו רק בתורה ותפילה ועניינים רוחניים, הוא אינו ממלא את תכלית וכוונת הבריאה, ודווקא כאשר מקיים מצוות על ידי דברים גשמיים ומנצל את ענייני הגשמיות לשם שמים ולעבודתו ית', אז עושה "דירה לו ית'", ומגשים את כוונת הבריאה.

ואם כן, דווקא בכניסה לארץ והתעסקות בענייני' הגשמיים לשם שמים ובקיום מצוות מעשיות, מקיימים בני ישראל תכלית כוונת בריאת העולם, ולא כטעות המרגלים, שחשבו להישאר במדבר ולהתעסק בעבודה רוחנית בלבד.

מדוע היו האבות רועי צאן?

ומעתה יובן מה שהשווה משה את בני גד ובני ראובן למרגלים, באמרו אליהם "כה עשו אבותיכם . . ויניאו את לב בני ישראל לבלתי בא אל הארץ אשר נתן להם ה'" (לכ, ח-ט). וזאת, משום שמחשבת המרגלים, ובקשת בני גד ובני ראובן, נובעות מאותה סברה.

ביאור הדברים (ראה גם אור התורה פרשתנו ע' א'ש"ט. ועוד):

בני גד ובני ראובן נימקו את בקשתם להישאר בעבר הירדן, בכך שעבר הירדן "ארץ מקנה היא, ולעבדיך מקנה" (לכ, א-ד). בכך, תפסו בני גד ובני ראובן אומנות אבותיהם הקדושים שהיו כולם רועי צאן.

ובטעם הנהגת האבות הקדושים שהיו רועי צאן דווקא, מבואר (תורת חיים בראשית ח"ב רמג, ב) ש"בכל העסקים, זולת רועה צאן, יש טרדא רבה מאד, כמו גם בעבודת האדמה יש טרדא ודאגה בחרישה וזריעה וקצירה, וכה"ג בעבודת שדות וכרמים וכל עסקים כיוצא בהם", ורק הרועה צאן, הנה "אין בעסק זה שום טרדא כלל, ולא שום דאגה כלל, וכל היום יוכל להיות פנוי מכל מחשבה בלתי לה' לבדו, ואין מונע כלל להיות מתקשר ומתדבק בה' כל היום בלי פירוד כלל".

ונמצא, שהרצון לעבוד עבודה רוחנית מבלי להתעסק בגשמיות העולם, גרם לשתי הטעויות: המרגלים חפצו להישאר במדבר בעבודה רוחנית, ופחדו להיכנס לארץ שבה

יתעסקו בענייני גשמיות; וגם בני גד ובני ראובן העדיפו להיות רועי צאן בעבר הירדן, ולא להיכנס לארץ ולהתעסק בעניינים גשמיים (אלא שאצל האבות לא הי' זה נחשב לחטא ח"ו, כמבואר בלקוטי שיחות ח"א ע' 38 ואילך. ועוד).

נשמות "יושבי אוהל" ונשמות "בעלי עסק"

ואשר נותר לבאר, הוא כיצד הסכים משה לבקשת בני גד ובני ראובן, אף שהיא מנוגדת לכאורה לכוונת ותכלית הבריאה:

נתבאר בתניא (אגרת הקודש ס"ה בשם האריז"ל) שבני ישראל מתחלקים לשני סוגים כלליים בעבודתם את קונם: ישנם מבני ישראל שתפקידם בעולם הוא להיות "יושבי אוהל", לעסוק בתורה ולישב באוהלה; ויש אשר נועדו להיות "בעלי עסק" שמתעסקים בעסקי פרנסתם בענייני העולם הגשמיים, ועיקר עבודתם את קונם הוא במצוות מעשיות, ובזיכוכן גשמיות העולם להעלותו לקדושה.

ולכאורה יש לתמוה: מכיוון שה"יושבי אוהל" עוסקים בעבודה רוחנית, איך ממלאים המה את כוונת הבריאה להפוך את הגשמיות ל"דירה לו ית"י"?

והביאור לכך נעוץ בדיוק לשון חז"ל "נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים". שבוה נתכוונו להדגיש פרט חשוב ועיקרי בכוונת ותכלית הבריאה.

ישנו מצב שבו יהודי מקיים מצווה, והוא אכן גורם שהקב"ה ישכון באותו הדבר הגשמי שבו קיים את המצווה, אך אין הדבר גלוי וניכר לעין כל, כי הקב"ה שוכן בדבר הגשמי מתוך העלם והסתור, והנבראים לא חשים את גילוי השכינה.

אך תאוותו של הקב"ה הייתה שהעולם יהי' "דירה" לו ית'. כאשר אדם נמצא בדירתו הוא מתגלה שם כפי שהוא באמת ואינו מסתיר ומעלים על עצמו. ועל דרך זה, כוונת הבריאה היא שהקב"ה ישכון בעולם באופן של "דירה", בגלוי ובפרהסי', שתהי' אלוקותו ית' ניכרת ונרגשת לכול בעולם הזה הגשמי!

וממוצא דבר אתה למד, שבכדי למלאות כוונת הבורא ולעשות לו דירה בתחתונים, צריכים לשתי פעולות:

ראשית כל, יש "להביא" ו"להמשיך" את הקב"ה לעולם הזה ולעניינים הגשמיים, על ידי קיום מצוות מעשיות ועסק בענייני עולם הזה לשם שמים. אך בזה לבד לא די, כי עדיין לא ניכר בדבר הגשמי שיש בו קדושה, וממילא אף שפעל בזה ש"יימצא" הקב"ה בעולם הזה, מכל מקום לא הכין לו עדיין "דירה" בתחתונים, שיהי' ניכר בעולם בגלוי.

וכדי שתהי' "דירה לו ית'" בתחתונים, צריך לעסוק גם בדברים שהם בתחום הקדושה, כלימוד התורה, שבעיסוק בהם נראה לעין כול ששייכים הם להקב"ה, והקדושה נמצאת שם בגלוי, כאדם הדר בדירתו בגלוי ובפרהסי'.

וזהו מה שמוצאים אנו שני אופנים האמורים בעבודת בני ישראל, "יושבי אוהל" ו"בעלי עסק": רוב בני ישראל עיקר תפקידם הוא במעשה המצוות בגשמיות, כי עבודה זו היא היא המקדשת את העולם וממשיכה את הקב"ה לעולם הזה הגשמי. אך מכל מקום, אין די בעבודה זו, כי עדיין אין הקב"ה דר בעולם בגלוי.

וזהו תפקידם ומטרתם של "יושבי אוהל", שהם עוסקים כל זמנם בלימוד התורה, והם משפיעים על ה"בעלי עסק", ומאירים את מעשי המצוות שלהם באור התורה וטעמי המצוות וצפונותיהן, ואזי פועלים להיות הקב"ה "דר" בדברים הגשמיים הנחותים, ובאופן אשר הכל מכירים ומרגישים קרבת השי"ת וקדושתו.

לא להתנתק מה"בעלי עסק"

ומעתה תוכן כוונתם של בני גד ובני ראובן:

שבטים אלו איזו לנפשם את העבודה הנעלית ד"יושבי אוהל", להיות רועי צאן ופרושים מהגשמיות, וכל עסקם יהא רק בתורה הקדושה בעבודה רוחנית מבלי לירד ולהתעסק בעניינים גשמיים.

ואף שהודו שרוב העם תפקידו להיות מ"בעלי עסקים" המזככים ומקדשים הגשמיות בארץ ישראל, ובזה נשתנו מהמרגלים שלא החשיבו את העבודה עם הגשמיות כל עיקר, מכל מקום הנה בחרו הם לחלקם להיות מ"יושבי אוהל" שבבני ישראל, ולעבוד את קונם תוך רעיית צאן ופרישות מהבלי העולם, ולזאת ביקשו להישאר בעבר הירדן, בנחלה המתאמת לעבודה זו.

אך משה גער בהם, כי בני גד ובני ראובן ביקשו לשבת בעבר הירדן באופן שיהיו נבדלים משאר העם ויעסקו רק ברוחניות, בלי להשפיע מאורם על אותם "בעלי עסק" המבררים ומזככים הגשמיות. ואם כן, הרי "כה עשו אבותיכם" המרגלים, שביקשו להישאר במדבר לעבוד עבודה רוחנית, ולהיבטל לגמרי ממילוי תכלית ומטרת הבריאה. ואילו תכליתם של יושבי אוהל היא להשלים את עבודתם של ה"בעלי עסק", ולפעול שהשי"ת ידור בענייני הגשמיות בגלוי ובפרסום.

ותוכחתו של משה פעלה אצלם לשנות דעתם, והסכימו למסור נפשם על עבודה זו דכיבוש ארץ ישראל ובירור הגשמיות, וכפי שהבטיחו אשר "אנחנו נחליץ חושים לפני בני ישראל, עד אשר אם הביאנו אל מקומם", היינו שאינם מפרישים עצמם מעבודת בני"י היורשים הארץ ומתעסקים בבירור הגשמיות, ואדרבא, מסייעים הם בה בכל מאודם; רק שרצונם, שכחלק מכוונת הבריאה בזיכוכן הגשמיות ועשיית העולם דירה לו ית', הנה יטלו הם את החלק ד"יושבי אוהל", המאירים את העולם באור התורה וקדושתה.